

ПЕРСАНІФІКАЦЫЯ Ў ТЭЛЕВІЗІЙНАЙ ЖУРНАЛІСТЫЦЫ: СУЧАСНЫЯ АСПЕКТЫ

М. С. Цюцянкоў

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
tsiutsiankovMS@bsu.by*

Сучасная журналістыка Беларусі кардынальна мяняе сваё аблічча, што звязана з трансфармацыяй грамадска-палітычнай сітуацыі, тэндэнцыяй да ўзмацнення аўтарскага пачатку ў публіцыстычным творы, персаніфікацыяй журналісцкай дзейнасці, ростам уплыву інфармацыйных тэхналогій і штучнага інтэлекту на медыявытворчасць. У артыкуле разглядаюцца медыйныя і палітычныя працэсы і іх прырода функцыянавання.

Ключавыя словы: медыйныя і палітычныя працэсы; аўтарскі пачатак; штучны інтэлект; медыявытворчасць.

PERSONIFICATION IN TELEVISION JOURNALISM: MODERN ASPECTS

M. S. Tsiutsiankou

*Belarusian State University,
9, Kalvaryjskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: M. S. Tsiutsiankou
(tsiutsiankovMS@bsu.by)*

Modern journalism in Belarus is radically changing its appearance, which is associated with the transformation of the socio-political situation, the tendency to strengthen the author's principle in a journalistic work, the personification of journalistic activity, the growing influence of information technology and artificial intelligence on media production. The article examines media and political processes and their nature of functioning.

Key words: media and political processes; authorial principle; bayonet intelligence; media production.

Сучасная журналістыка Беларусі кардынальна мяняе сваё аблічча, што звязана з трансфармацыяй грамадска-палітычнай сітуацыі, тэндэнцыяй да ўзмацнення аўтарскага пачатку ў публіцыстычным творы, персаніфікацыяй журналісцкай дзейнасці, ростам уплыву інфармацыйных тэхналогій і штучнага інтэлекту на медыявытворчасць. Грамадска-палітычныя працэсы базіруюцца на пастаянным і паслядоўным абмене інфармацыяй паміж рознымі сацыяльнымі інстытутамі і па розных медыйных каналах. У такой сітуацыі ўзрастае роля ўплыву як медыйнай асобы (палітыка), так і журналіста, які ў прафесійным плане павінен набыць статус камунікатыўнага лідара, медыйнай асобы, што знаходзіцца ў дыялагічным працэсе падчас абмену інфармацыяй.

Палітычная сістэма Рэспублікі Беларусь характарызуецца адметнымі рысамі, што вынікае з дынамікі сацыяльна-грамадскіх пераўтварэнняў, звязаных са статуснымі зменамі ў стратэгічных, заканадаўчых актах і дакументах. Новы этап развіцця інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій выводзіць на камунікатыўную арэну прынцыпова новую ролю актара і задае новы вектар у наладжванні ўзаемадзеяння ўладных структур і медыя, што асабліва праяўляецца падчас асвятлення важных для грамадства гістарычных перыядаў, важных кампаній, асабліва электаральных.

Назіраецца дэканструкцыя кастамараўскага прынцыпу суднясення стандарту і экспрэсіі ў вытворчасці журналісцкага тэксту, мяняецца манера выкладу аўтарскай думкі, медыятэкст узбагачаецца рознымі выяўленчымі сродкамі, зладжанымі ў адзіную персаніфікаваную сістэму тэкстаўтварэння, за якой распазнаецца канкрэтная асоба журналіста.

Інфармацыйна-кагнітыўная вайна, развязаная англасаксамі супраць Беларусі, стала асабліва адчувальнай за апошнія чатыры гады. Намер такіх войнаў відавочны – расхістанне грамадства-палітычнай сітуацыі, звязанне камунікатыўных устаноў да навязаных перлакутыўных эфектаў шляхам слоў-прыкрыццяў, напрыклад, паліткарэктным абазначэннем каляровых рэвалюцый, якія трагічным рэхам аддаюцца ў шматлікіх краінах свету. «Паліткарэктнасць “зламалася” ў 2020–2022 гг., калі ў Беларусі і Казахстане адбыліся ўзброеныя сутыкненні, якія не мелі “пеяратыўнай” назвы, а намінаваліся як звычайныя пратэсты з усімі наступствамі – ахвярамі і разбурэннямі» [3, с. 101]. Гэты перыяд незалежнай Рэспублікі Беларусь можна лічыць лёсавызначальным у развіцці нацыянальнай аўтарскай журналістыкі, якая стала рупарам дзяржаўнай ідэалогіі, неадназначнага абазначэння асабістай

грамадзянскай пазіцыі. У перыяд прэзідэнцкіх выбараў 2020-х., парламенцкіх – 2024-га гг. на Беларусі ўзрастае папулярнасць персаніфікаванай журналістыкі, акрэсліваюцца медыйныя персоны на айчынных тэлеканалах.

Медыйны і палітычныя працэсы маюць адзіную прыроду свайго функцыянавання – інфармацыйную, пры якой роля СМІ заключаецца ў пасрэдніцтве перадачы інфармацыі ад суб'екта ўлады падуладнаму аб'екту. З развіццём лічбавых платформаў заўважаецца тэндэнцыя да змены роляў медыя і камунікатыўнага актара (палітыка, дзяржаўнага лідара), дзе апошні становіцца фундатарам палітычнага працэсу, што забяспечваецца адкрытым доступам да камунікацыйных шляхоў і магчымасцю напрамую паўплываць на мэтавую аўдыторыю. Узрасце неабходнасць пераасэнсаваць функцыянальную прызначанасць СМІ ў структуры палітычнага працэсу. Актualізуецца комплекснае вывучэнне анталагічнага статусу медыя, з улікам той акалічнасці, што СМІ ў сучасных умовах могуць выступаць не толькі ўдзельнікам камунікатыўнага акту, але і ў ролі актара. Адсюль пільная ўвага да інфармацыйнага працэсу дзяржавы і ўладных структур. Так, Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнка, гаворачы пра месца і ролю сродкаў масавай інфармацыі ў жыцці сучаснага грамадства, канстатаваў: «Зараз гэтыя сектары нашага жыцця адыгрываюць найважнейшую ролю ўвогуле ў развіцці Беларусі. Ідзе інфармацыйная вайна, перш за ўсё ў СМІ. Эканамічная вайна, інакш яе не назавеш. Мы робім усё для таго, каб зберагчы краіну ад гарачай вайны. Пакуль нам гэта ўдаецца. Думаю, што мы зможам вырашыць гэтую праблему – не дапусціць сутыкнення, як гэта было заўжды на тэрыторыі Беларусі» [1].

Журналістыка думак выступіла ў ролі магутнага фундатара з'яўлення персаніфікаванай (аўтарскай) журналістыкі, якая на Беларусі атрымала дынамічнае развіццё пасля падзей 2020 г. На першы план былі вылучаны інструменты вытлумачальнай інфармацыйнай палітыкі краіны праз канкрэтную асобу журналіста/эксперта, грамадзянская пазіцыя якой цалкам карэлюецца з канстытуцыйнымі і дзяржаўна арыентаванымі запытамі.

На фоне грамадска-палітычных падзей у краіне доля вяшчання значна павялічылася за апошнія 5 год. Па афіцыйных даных ЗАТ «Медыявымяральнік» за сакавік 2024 г., максімальны аб'ём аўдыторыі ў перыяд з 18:00 да 22:15 быў зафіксаваны і ў буднія дні, і ў выхадныя [4]. Менавіта ў прайм-тайм выходзяць перадачы персаніфіцыраванай,

аўтарскай журналістыкі. Інфармацыйныя праграмы ў 2024 годзе займаюць трэцяе месца (15%), саступіўшы пры гэтым кінапраграмам і забаўляльнаму кантэнту. Натуральна, тэлесегменты падобнай тэматыкі «АНТ», «Беларусь 1» і «СТБ» займаюць трэцяе, чацвёртае і шостае месцы адпаведна ў рэйтынгах тэлеканалаў за 2023 год [5].

Медыяхолдынгі на сёння адыгрываюць вызначальную ролю ў развіцці палітычнага працэсу. Ім надаецца значная дзяржаўная падтрымка, яны маюць належную матэрыяльна-тэхнічную базу і ўмацоўваюць кадравы патэнцыял. Гэтыя акаліччынскі садзейнічаюць стварэнню якаснага, інфарматыўнага і высокачастотнага віруснага кантэнту.

Роля сродкаў масавай інфармацыі ў кантэксце грамадска-палітычных працэсаў не аб'яцэнываецца, наадварот, яны выступаюць «полем» для трансляцыі думак грамадства і зваротнай рэакцыі ўлады, выбудоўваючы пры гэтым канструктыўны дыялог. У 20-я гг. ХХІ стагоддзя медыясістэма пачынае кардынальна мяняцца: з-за развіцця тэхналагічнага працэсу менавіта медыя становяцца актарамі ў трансляцыі палітычных густаў грамадства, пры гэтым палітычную сістэму нібыта адцяняюць на задні план.

Феномен аўтарскай журналістыкі складаецца ў тым, што роля журналіста ўзрастае, ён становіцца абазначаным, важна не толькі, што ён сказаў, а важна, хто з журналістаў гэта сказаў. Раней даследчыкамі неаднаразова адзначалася, што «сёння прэса абязлічана. Магчыма, таму так актыўна ўкараняюцца на палосы аўтарскія партрэты з прозвішчамі над загалоўкамі: няхай чытачы ведаюць, якія ў нас ёсць журналісты» [2, с. 77], цяпер гэтае меркаванне ўжо не спрацоўвае.

Прынцыповае адрозненне журналістыкі ад палітыкі заключаецца ў прытрымцы яе фактам, факталагічнасцю медыяпадзеі. Ствараецца інфармацыйная формула камунікацыі з соцыумам. Аналіз аўтарскіх праграм у кантэксце грамадска-палітычнай сітуацыі Беларусі ў жніўні 2020 і лютым 2024 паказаў завостраную ідэалагічную накіраванасць, ацэначную напружанасць і жанравую стракатасць у падачы ўласнага меркавання. У персаніфікаванай журналістыцы заўважаецца пэўная праграма дзеяння, накіраваная на захаванне палітычнай прасторы краіны: дзяржава павінна выступаць у ролі вытворцы інфармацыйнага масавага прадукта, а журналістыка – правадніка і рэтранслятара палітычнага працэсу.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. БелТА «Некоторые хотят повоевать, власть захватить». Лукашенко об информационной войне и планах беглых [Электронный ресурс]. URL: <https://www.belta.by/president/view/nekotorye-hotjat-povoevat-vlast-zahvatit-lukashenko-ob-informatsionnoj-vojne-i-planah-beglyh-626497-2024> (дата обращения: 14.04.2024).
2. *Свороб А. К.* Авторская колонка, или Право на собственное мнение // Журналістыка-2014: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 16-й Міжнар. навук.-практ. канф., 4–5 снеж. 2014 г., Мінск / рэдкал. : С. В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.]. Вып. 16. Мінск : БДУ, 2014. С. 77–79.
3. *Ивченко В. И.* Коммуникативные риски в аудиовизуальном пространстве: информационная безопасность и вызовы современности // Аудиовизуальные медиа в эпоху интернета и информационных войн: от традиций к инновациям : материалы междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 55-летию каф. телевидения и радиовещания БГУ, Минск, 21–22 сент. 2022 г. / Белорус. гос. ун-т ; редкол.: О. М. Самусевич (гл. ред.) [и др.]. Минск : БГУ, 2022. С. 99–105.
4. Mediameter АУДИТОРИЯ ТВ [Электронный ресурс]. URL: <https://mediameter.by/pdf/TV2023.pdf> (дата обращения: 14.04.2024).
5. Mediameter Информационный отчет о телесмотрении [Электронный ресурс]. URL: https://mediameter.by/pdf/month_report_March2024.pdf (дата обращения: 14.04.2024).